

— ६१ —

Reg. No. ६६

॥ ॐ ॥

श्री लक्ष्मीकान्त नाटक सभा

जमदगुरु

श्री

शंकराचार्य

नाटका गायनो तथा दुःखार.

उपावी प्रसिद्ध करनार.

यदुलाल हरजोवनदास शाह.

भाषकः—श्री लक्ष्मीकान्त नाटक सभा.

हाल मुकाम—वीरगंज आलमोद थियेटर—अमदावाद.

किंमत ४ आना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૩૪૭ વર્ષીક

પુસ્તકનું નામ શંકરચાંદ

વિષય ૬-૧૨-૪

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
અનુભાવી કૌપીરાઈદ-અંગ્રહ

આ નાટક વિષેના પ્રત્યેક અધિકાર સને ૧૯૬૭ ના ૨૫ મા
એક્ટ પ્રમાણે માલીક પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે
તેમની આજ્ઞા વિના આ નાટક કોઈએ બજાવવું,
બજાવવું કે છાપવું, છપાવવું નહિ.

પ્રસ્તાવના.

ઉપક્રમ્ય સ્તોતું કતિચન ગુણાજરાંકરણોઃ ।
 પ્રમદ્ગાઃ શ્લોકાર્થે કતિચન તદાર્ધાર્થ રચને ।
 અહંતુષ્ઠુષુસ્તા નહહ કલયે ગીતં કિરણં ॥
 કરામ્યામાહર્તુ વ્યવસિત મેતઃ સાહસિકતામ્ ॥

આચાર્ય ચક્ર ચૂકામણિ ભગવાન શંકરાચાર્ય કે જેના નામથી
 આર્યાવર્ત તેમજ પ્રાચીન્ય પ્રદેશોના વિદ્વાનોમાથી કાઠકિજ અગ્નાત
 હશે તે વૈદિક ધર્મોદ્ધારક જ્ઞાનસિંધુ જગદ્ગુરુના પવિત્ર અરિત્રત્વ
 નાટકના રૂપમાં યથાસ્થિત વર્ણન કરવું એ સર્વથા અશક્ય કે
 કારણ કે જે અજ્ઞાનધ્વાન્તરારક શાન્તન્સપૂર્ણ અપૂર્વ વસ્તુને ધુરંધર
 વિદ્વાનો પ્રયોગ પણ સંપૂર્ણતાથી સમાવેશ કરી શકના નથી તે
 વસ્તુનુ માત્ર ચાર કલાક જેટલા અલ્પ અવકાશમાં વર્ણન કરવું એ
 તદ્દ વ્રતમાં સાગરની કલ્પના કરવા જેવું છે. છતાં પણ આજથી એ
 વર્ષ પહેલાં ગૌવર્ધન મહાધીશ શંકરાચાર્ય શ્રીમાન મહુસુદન મહા-
 રાજના અમદાવાદમાં દર્શન થતાં તેમણે ભગવાન અથ શંકરાચાર્યનું
 અરિત્ર નાટકના રૂપમાં લખવાની આજ્ઞા આપેલી તે આજાને શિરોધાર્ય
 કરી મારી અલ્પ બુદ્ધિ અનુસાર આ ધર્મ મૂલક નાટક પ્રેક્ષક વર્ગ
 સમક્ષ રજુ કરવા બાબ્બશાળી થયો છું.

પ્રસ્તુત નાટક કોઈ પણ ધર્માવલંબીને અરૂચીકર ન થાય અને
 કોઈ પણ પાત્રને અપરાધ ન લાગે એ બાબતપર યથાશક્તિ લક્ષ્ય
 આપ્યું છે, પરંતુ નાટ્ય પ્રયોગની અનુકૂળતા માટે પાત્રલેખનમાં

કાંઈક ફેરફાર કરવો પડ્યો છે અને લોક મંજનાર્થ હાસ્યરસના પાત્રો કલ્પિત હોય્યાં છે. એ કૃતિ તે પ્રમાદયુક્ત જણાય તો હું સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં ચંચુપાત કરતા અક્ષય લેખક હોવાથી વિદ્વાનોની કામને પાત્ર છું.

શ્રી શંકરાચાર્યના ચરિત્રમાં ઉદભવેલી અનેક અપુર્વ ઘટનાઓ અને વેદાન્ત તંત્રા મહત્ત્વ વિષયનું આલેખન કરતા હું સર્વથા અસક્ત હોવાથી શ્રીમત માધવાચાર્યે વિરચિત સંક્ષેપ શંકર જ્ય (સંસ્કૃત) શ્રીયુત ગિરિશ્ચંદ ધ્યાય પ્રણિત શંકરાચાર્ય નાટક (અંગાળી) શાસ્ત્રી મણિશંકરકેત શ્રી શંકરાચાર્ય ચરિત્ર (ગુજરાતી અને માંકરદિગ્જ્ય નાટક । મરાઠી , ત્રિગૌરે જે જે પુસ્તકોના આધાર લીધો છે તે પુસ્તકના વિદ્વાન લેખકોના જન્મ પયત આભારી છું.

આ નાટક ૧૧૦ ૨૨-૮-૧૮ થી લગભગ ચાર માસ પયત સુરત મુકામે બજવાયું. દરમ્યાન ઘટલાક વિદ્વાનોની મુચના મુજબ ઘટતો ફેરફાર કરી, કંપનીના કિસાદી માલીકે ડુંસ અને સીનેરી પાછળ ચોખ્ખ ખરચ કરી શોભાવેલા નાટકને કેટલાક સુધારા વધારા તથા મુખ્યાપુરીની ગુગુઆલક પ્રજા સમક્ષ રજુ કર્યું છું તેને પ્રેક્ષક સર્વજ્ઞ હંસ નીરક્ષીર ન્યાય અવલોકન કરી વતિકિંચિ આદરને પાત્ર ગણશે તો હું તેમનો આભારી થઈશ અને મારો પ્રયત્ન સફળ માનીશ.

સુજેષ્ટ કિં બહુના.

૧૧૦ ૫-૧૨-૧૮ શુક્રવાર.

વિકટોરીયા થીએટર

મુંબઈ.

લેખક,

પ્રભુલાલ દયારામ દિવેલી.

વીરપુર. (કાઠીયાવાડ)

(૭)

શંકરાચાર્ય નાટકનાં મુખ્ય પાત્રોનો પરિચય.

પુરુષ પાત્રો.

શ્રી શંકરાચાર્ય...જગદગુરુ કૈલાસેશ્વર શંકરનો અવતાર.
સત્કેન (પદ્મપાદ)...શંકરાચાર્યનો મુખ્ય શિષ્ય.
મંડનમિત્ર (સુરેશ્વર)... બ્રાહ્મણ પંડિત પછીથી શંકરા-
ચાર્યનો શિષ્ય.

ચિદાનંદ
ચિતમુખ
હસ્તામલક
તેલકાચાર્ય

{

શંકરાચાર્યના શિષ્ય.

અમરક...

...જેના હેરામાં કામકળાનો અનુભવ
કરવા શંકરાચાર્યે પ્રવેશ કરેલો
તે ભૂપાળ.

ઉમલેશ્વર ...

...એક કાપાલિક.

મુવિચાર ...

...અમરકનો પ્રધાન.

બહાદુરસિંહ ...

...અમરકનો સેનાપતિ.

કાશી ...

...બહાદુરસિંહનો મૃત્યુ નોકર.

(૮)

ઉપરાંત—બ્રાહ્મણ કુમારો, પંડિતો સાધુઓ, વેશધારી
શંકર ઋષીઓ, ધર્મ ગુરુઓ, સૈનિકો અને પ્રતિદ્વાર ઇત્યાદિ.

સ્ત્રી પાત્રો.

અરસ્વતી (ઉભયભારતી)...	મંડનમિશ્રની પંડિતા પત્ની.
અરમા	અમરક રાજાની રાણી.
વિશિષ્ઠા	શંકરાચાર્યની માતા.
સુદરબા	બહાદુરસિંહની પત્ની.
વીજળી	બહાદુરસિંહની પ્રેમ પાત્ર.
બક્ષી	સુદરબાની દાસી.

ઉપરાંત—પનીયારીઓ, દાસીઓ, રાજરાણીઓ,
ચારંગનાઓ વિગેરે વિગેરે.

સ્થળ—કાલટી, કાશીપુરી, આહિખતી નગરી, તીર્થ-
ત્રેઓ અને કેસાસ ઇત્યાદિ.

શ્રી

શંકરાચાર્ય

નાટકનો પ્રવેશાનુક્રમે સંક્ષિપ્ત સાર.

શ્રી શંકરાચાર્ય નવાવતારં વેદાન્ત શારીરક ભાષ્યકારમ્
ચક્રો ચ દત્તોદયઃ। નેદ્રકાળાં શ્રી શંકરાચાર્ય મુક્ત નમામિ।

અંક પહેલો.

(મંગળાચરણ)

પ્રવેશ પહેલો.—કેવલ, પોતાના આળ મિત્રો સાથે શંકર
મંસારની અમારતા મંબંધી ચર્ચા કરી ગયા તે સાબળી મિત્રો
મમશાય છે અને મંન્યાસી થતા શંકરને અટકાવવા માટે તેની
માતાને બોલાવવા ગય છે, પછીથી શંકર ધર્મોદ્ધાર માટે સન્યસ્ત
લેવાનો નિશ્ચય કરે છે ત્યાં માતા વિશિષ્ટા આવી કલ્પાંત કરે છે
તેને ઉપદેશ આપી શાન્ત કરી શંકર સન્યસ્તનો સ્વીકાર કરી
વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ બીજો.—કલ્યાન, મુર્ખતાના પ્રદર્શનમાંથી વિખૂટા પડેલો
ડાહો નામનો મુર્ખા કર્તા નીકળેલા બહાદુરસીહ અને સુંદરબા સાથે
આમડી પડે છે, પરંતુ તેની મુર્ખાઈ રમુજ લાગવાથી બહાદુરસીહ
તેને તોડકર રાખી લે છે ત્રીજી ડાહ્યાને આનંદ થાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો— કાશીપુરી, ગુરૂની શોધ કરતો સનંદન શંકરાચાર્યને જોતાં તેમનો શિષ્ય થાય છે પછી આચાર્ય નેનું ગંગાને સામે કિનારે પર્ણકુટી બાંધવા મોકલે છે તેના ગમા પછી કિર્મીરવ નામનો કાપાલિક ત્યાં આવે છે અને ધર્મ સંબંધી સંવાદ કરે છે. પણ તેમાં હારી જવાથી દુષ્ટ કાપાલિક શંકરાચાર્યને લજવાનો નિશ્ચય કરી નકાસી જાય છે પછી કૈલાસેશ્વર શંકર શંકરાચાર્યની કસોટી કરવા ચાંડાલ વેશમાં આવે છે પરંતુ તે કસોટીમાં શંકરાચાર્ય કિરૂષ્ટ નીવડવાથી પાર્વતીપતિ આશીર્વાદ આપી અદ્રશ્ય થાય છે ત્યાં આચાર્યને સનંદનનું સ્મરણ થતાં ઘુબે છે તો ને ગંગાને સામે કિનારે ઉભેલો છે તેને તરતજ બોલાવે છે અંટસે સનંદન 'ગુરુણામાજ્ઞામવિચારણીયા' ઐ સુત્રાનુસાર ગંગામાં કુદી પડે છે અને તણાવા લાગે છે ત્યાં ગુરૂ કૃપાથી પાણીમાં કમળ કૃપન્ન થાય છે તે કિપરથી સનંદન કિનારે આવે છે ત્યારથી આચાર્ય નેનું નામ પદ્મપાદ રાખે છે.

ટપ્સો.

પ્રવેશ ચોથો—રત્નો, મંડનમિશ્રનું ઘર પુછતા બાળ સન્યાસી (શંકરાચાર્ય)ને જોઈ રત્ન જતી પત્નીયારીઓને નવાઈ લાગે છે અને આચાર્યને ગ્રહસ્થાત્રમી થવા કહે છે પરંતુ કિપદેશથી લાચાર થઈ મંડનમિશ્રના ઘરની નિશાનીઓ ખતાવી પત્નીયારીઓ ચાલી જાય છે પછીથી આચાર્ય પણ મંડનના ઘર તરફ જાય છે ત્યાં તેમની શોધ કરતો કાપાલિક આવે છે અને પોતાનો દુષ્ટ હેતુ પાર પાડવા શંકરાચાર્યનો આશ્રમ તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૫ મો—મહાલય, રાણી સરમા અને અમરકની પ્રેમ મેષ્ટાઓ ત્યાં સરદહ પર શત્રુઓએ બળવો જમાવ્યાની ખબર લઈ બહાદુરસીહનું આવવું જેથી અમરકનું યુદ્ધ માટે જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—મંડનમિશ્રનો આવાસ, કટલાક ઋષિ મુનિઓ અને પંડિતો વચ્ચે મંડનમિશ્ર પિતૃશ્રાદ્ધ કરી રહ્યો છે ત્યાં આકાશ માગેથી શંકરાચાર્ય આવે છે અને સરસ્વતીને મધ્યસ્થ રાખી શાસ્ત્રાર્થ કરી મંડનને હરાવે છે પછી સરસ્વતી સાથે મંવાદ થાય છે તેમાં સરસ્વતી કામશાસ્ત્રનો પ્રશ્ન પૂછે છે પરંતુ આચાર્ય બાળ-બ્રહ્મચારી હોવાથી તેનો કિતર આપી શકતા નથી અને એક માસની મુદત માગી લે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—બહાદુરસીહનું યુગ, બહાદુરસીહનો નોકર ડાહ્યો મુખાધથી શેઠની આગ્રાઓનો ઢિલટો અમલ કરી રહ્યો છે ત્યાં વીજળી આવે છે અને બન્નેની પ્રેમગોષ્ઠી ચાલે છે તે ડાહ્યો જોઈ લે છે અને વીજળી તથા બહાદુરનાં ગયા પછી મુંદરબા આગળ ગધેા ભડોળ કાઢી દે છે જેથી પતિપરાયણા મુંદરબા પોતાના પતિને કુમાર્ગમાં જતો જોઈ નારાજ થાય છે.

પ્રવેશ ૮ મો—પર્યુકટી, એક સિલાતલપર શંકરાચાર્ય ધ્યાનસ્થ બેઠેલા છે ત્યાં સનાતન ધર્મથી શત્રુતા ધરાવનાર દુષ્ટ કાપાલિક દુષ્ટ હિમેશ બર લાવવા માટે આવે છે અને સમય પ્રતિકુળ જોઈ થોડીવાર આશ્રમમાં હુપાય લે પરંતુ પદ્મપાદ આવી તેને પર્યુકટીમાંથી બહાર ખેંચી લાવી સંહાર કરવા તૈયાર થાય છે તેટલામાં શંકરાચાર્ય ધ્યાનમાંથી જાગૃત થાય છે અને પદ્મપાદને શાન્ત કરી

કાપાલિકને જવા દે છે પછીથી હુરંધર ચોમેશ્વર શંકરાચાર્ય પોતાના સ્થૂળ દેહને સંભાળવાની બલામળા કરી પગદાય પ્રવેશના વિધાહારા કામકળાનો અનુભવ કરવા માટે કોઈ ખીળ દેહમાં જાય છે.

પ્રવેશ ૯ મો—સ્ખાભૂમિ, (૬૨૫) બળવાખોરો સાથેના મુઠ્ઠામાં અમરક મૃત્યુ પામે છે ત્યાં શંકરાચાર્ય સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે તેના દેહમાં પ્રવેશ કરે છે જેથી રાજા અમરક પુનર્જીવન પામે છે. ટંકનો.

અંક ૨ જો.

—૧૧૭૭૭૭૭૭—

પ્રવેશ ૧ જો—ઉદ્યાન, માન શુકનોથી ચિંતાતુર એડલી સરખાજો બહાદુરસીહ અમરક મૃત્યુ પામ્યાના સમાચાર આપે છે જેથી સરખા ચિંતા પ્રવેશ કરવા તૈયાર થાય છે ત્યાં પુનર્જીવન પામેલો અમરક અને સુવિચાર પ્રવેશ કરે છે જેથી સર્વને આનંદ પહોંચી અમરક દેહસ્થ શંકરાચાર્યની રાજ્યશાસન પદ્ધતિ ન્યાય અને ધર્મબાવના વીરેરેના દષ્ટાંતો તે જોઈ પ્રધાનને નવાઈ લાગે છે અને અમરક તથા સરખાના ગયા પછી બેદ શું છે તે સંબંધી વીચાર કરે છે ત્યાં કાપાલિક આવે છે અને અમરકના દેહમાં શંકરાચાર્યે કોઈ કારણસર પ્રવેશ કર્યો છે એમ જણાવે છે જેથી શંકરાચાર્યેના મુગ્ધ દેહને બાળી મુકવા માટે પ્રધાન તથા કાપાલિક જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—અરુણ. એક માસ વીતી જવા છતાં ગુરુદેવ ન આવવાથી પદ્મપાદ આદિ શિષ્યો ચિંતા કરી રહ્યા છે ત્યાં સેનાપતિ વેશમાં કાપાલિક અને પ્રધાન આવે છે અને શંકરાચાર્યનું નિર્જીવ શરીર બાગે છે પરંતુ પદ્મપાદ તે ન આપતાં સામે થાય છે જેથી કાપાલિક પ્રધાનના રોકવાથી સાધુઓ સાથે યુદ્ધ ન કરતાં આર દિવસની મુદત આપીને ચાલ્યો જાય છે, પછીથી ગુરુદેવ અમરકના દેહમાં છે એમ જણાઈ આવવાથી પદ્મપાદ ગંભીર વેશ લઈ અમરકના દરબારમાં જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—વિદ્યાસ ભુવન. અમરક દેહસ્થ આચાર્ય રમણી-
શંકરના અમરકવાને અતુલ્ય કરી રહ્યા ત્યાં એ છોકરાંઓને વારાં-

ગના બનાવી ગૌમાના વેશમાં પદ્મપાદ આવે છે અને આચાર્યને તેમનાં કર્તવ્યનુ સ્મરણ કરાવનારૂં ગાયન સંભળાવે છે જોયા આચાર્યને મૂળ સ્વરૂપનું જ્ઞાન હાય છે અને પદ્મપાદ વારાંગનાઓ તથા રાણીઓને વિદાય કરી પોતે પોતાના મૂળ દેહમાં જવા તૈયાર થાય છે ત્યાં પટરાણી સરમા આવીને તેમ ન દગ્ગા માટે પ્રાર્થના કરે છે પણ તેને કિર્પદશ આપી શાન્ત કરી ગંધરાચાર્ય અમરકના દેહને ત્યાગ કરે છે. ટૂંકો.

પ્રવેશ ૪ થો—બહાદુરસીદનુ ઘર ઘેલી સાથે દાસ્યવિનાદ કરતા પોતે કદરૂપો ઠરવાથી કૃષ્ણી જેવો રૂપાળો બનવા માટે ડાહ્યો કામ વાદળી રંગની ઝેરી ભૂકી મોંઢાપર લગાડે છે તેથી મૂર્છા ખાઈ પડી જાય છે ત્યાં સુંદર દોડી આવે છે અને બીજી દવા સુંઘાડી ડાહ્યાને સાવધ કરે છે. પછી બહાદુરસીદ મંબંધી પુછપરછ કરે છે તેમાં તે વીજળીને ત્યાં ગયાનુ જાણી મનમાં બળતી સુંદરબા પોતાના પતિની કુટેવ જાણાવવા માટે ડાહ્યાને સાથે લઈ પુરૂષ વેશે વીજળીને ત્યાં જાય છે.

પ્રવેશ ૫ મો—અરણ્ય, કાપાલિક અને પ્રધાન શંકરાચાર્યના શિષ્યોને દોરણ વડે આંધી દેહને ચિનામાં મુકી અગ્નિ સળગાવી ચાડ્યા જાય છે ત્યાં પદ્મપાદ આવે છે અને ગુરૂના દેહને બળતા જતેઈ પોતે પણ બળી મરવા તૈયાર થાય છે. તેટલામાં આચાર્ય મૂળ દેહમાં પ્રવેશ કરી ચૈતન્ય પામે છે અને પદ્મપાદને અટકાવે છે પછી ચિના બુઝાઈ જવા માટે હથિર સ્તવન, એકાએક જળાવૃષ્ટિ, ચિતાનુ બુઝાઈ જવું, શિષ્યોનો જય ઘોષ ! ટૂંકો.

પ્રવેશ ૬ હો—મંડનમિશ્રનો આવાસ. ચિંતાગુર મંડનને ત્યાં

આવી સરસ્વતીના મનનું સમાધાન કરી શંકરાચાર્ય મંદનમિશ્રને સુરેશ્વર નામથી પોતાના શિષ્ય બનાવે છે જેથી સરસ્વતી શંકરાચાર્યને તેના ચારે આશ્રમોમાં શારદા નામથી નિરંતર રહેવાની કમુલાત આપી વ્યધામ સીધાવે છે પછી આચાર્યના મંદનમિશ્રને ઉપદેશ.

પ્રવેશ ૭ મા—મંદિર, ગુહા ગુહા મતવાળાઓને હરાવી શંકરાચાર્ય દિગ્વિજય કરી ગયા છે ત્યાં આકાશગાળી તેમની માતાને અંતઃકાળ પામે દેવાનું જણાવે છે. જેથી આચાર્ય માતાને આપણા પચન પ્રમાણ તરતજ માતા પાસે જવા વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ૮ મા - વીજળીનું પર, વીજળીને ત્યાં ડાહ્યા અને સુદરમાનું પુરુષ વેશમાં આવતું ડાહ્યાનું કલાપણ સુંદર અને વીજળીના પ્રેમાલાપ ત્યાં બાદાદરનું આવતું અને વીજળીને કોઈ બીજા માટે પ્રેમ કરતી જેતી ગુસ્સે થવું પરંતુ તેના ગુસ્સા તરફ એપરવાત બતાવી વીજળી બાદાદરનું અપમાન કરી આગળ જવાય પકડાવી દે છે. જેથી બાદાદરનો પશ્ચાતાપ.

પ્રવેશ ૯ મા - પાર્વકુટી, અનેક પ્રકારના આદિ આદિથી ખીડતી વિશિષ્ટ પામે શંકરાચાર્ય આવે છે અને અંતઃકાળ દેવાથી સગુણ બ્રહ્મનો ઉપદેશ આપી પૈકુંડમાં મોકલાવે છે પછી સગાં મંચંધીઓને આલાવી તેના દેહને અગ્નિ મંચકાર કરવાનું કહે છે પરંતુ મુઠું મુઠ્ઠિના કુટુમ્બીઓ તેનો અગ્નિ મંચકાર કરતા નથી એટલુંજ નહિ પણ અગ્નિ દાદ માટે અગ્નિ પાણુ આપતા નથી જેથી આચાર્ય માતાના હાથમાંથી અગ્નિ કૃપણ કરી ત્યાંજ અગ્નિ કૃપણ છે અને અધમ મંચંધીઓને શાપ આપે છે એવું—

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ જો—તીર્થક્ષેત્ર, દિગ્વિજય કરી તીર્થક્ષેત્રમાં આવી
પરમેશ્વર શંકરાચાર્ય દક્ષિણમુલક આદિને આપેલું શિષ્યત્વ.

પ્રવેશ ૨ જો—આશ્રમ, શંકરાચાર્ય શાન્ત ચિત્તે એકલા બેસી
છે ત્યાં પાપી કાપાલિક સાધુ વેશે આવ્યા પામે આવી તમન
મસ્તક મારે છે. પરોપકારી ભોજેશ્વર તે માંગળી વ્યકારે છે તેથી
કાપાલિક ગેરવે તેમનાપર તલવારને પડાગ કરવા જાય છે તેજોજી
પદ્મપાદ ધરી આવે છે અને કાપાલિકની ડાલી ચીરી નાંખે છે.
“ મહાપુરુષના દ્રોહનું પરિણામ ” ટેલો—

પ્રવેશ ૩ જો—સુંદરઆનું મકાન, સીધી રીતે ન માનવા પત્નીને
આટી રીતે કેકાણે લાવવા માટે પત્ની પરલાગુ. સુંદર વારંગના બની
પ્રેક્ષક શોખીના આગળ નૃત્ય ગાન કરી રહ્યા છે ત્યાં ડાહ્યો મહા
પ્રહાપણ વાપરી યુક્તિથી બહાદુરને ત્યાં પસંદી લાવે છે બહાદુર
નુદરને ત્યાં તેમજ કોઈ ભરાય છે અને શોખીના ગયા પછી સુંદરને
ધમકાવે છે બન્ને વચ્ચે ચક્રમક ઝડે છે અને આખર ભેદ કિચાડ
પડવાથી બહાદુરસીદ સ્વપત્નીમાં સેતાય માનવાનું કલ્પન કરે છે.
ત્યાં સીજળી આવે છે. તેનું હૃદય સ્વાર્થી બાણી બહાદુરને તેના
તરફ પિચ્છાગ દિગંજ છે તેટલામાં ડાહ્યો કે જે વીજળીના પતિ છે
અને વીજળીને અનાચાર કરતી જેમ યુક્તિથી કેકાણે લાવે છે
તેણે બન્નેના હૃદયો તે ખરા રૂપમાં બહાર ચત્રાં વીજળી પડવાથી
અને ડાહ્યાની ક્રમા મારે છે તેથી આખર ચર્ચન આનંદ.

(૧૭)

પ્રવેશ ૪ થો—શારદા મંદિર દક્ષિણ દિશામાં પ્રેષા પાળુ સર્વજન
મથી એવી કિડિત હોવાથી જગદગુરુ શંકરાચાર્ય શાસ્ત્રાર્થ ત્યાંના
પંડિતોને પરાજ્ય આપી શારદા અને પંડિતોને પોતા સર્વજન અને
પત્ની છે એવી ખાત્રી કરાવી વિદ્યાપીઠ પર વાંચાડે છે ત્યાં પોતાનું
દાર્ય પરિપૂર્ણ થવાથી શંકરાચાર્ય દેલાશમાં જતા માટે શિષ્યો સહ
.દારશ્વર નરક સીધાવે છે.

પ્રવેશ ૫ મા—લિખાલય, શિષ્યોના જમણા, દેવોના હુંદુભા
નાદ, અને પુષ્પવૃષ્ટિથી ગોખતા જગદગુરુ શંકરાચાર્યનું દેલાશ ગમન.

ૐ શાન્તિ:

શાન્તિ:

શાન્તિ:

॥ ॐ नमस्तु परमात्माने नमः ॥

— ❧ जगद्गुरु ❧ —

श्री

शंकराचार्य

ॐ नमः नाटकना गायने ॐ नमः

भंगणाचरण.

सुत्रधार अने आणाओ—

शंकर शशीधर शिवकर

गुरु मुनी चक्रा धरत ध्यान -

विश्व स्थापक विश्वमां विश्वंलरा वेदान्तने,

अस्म अर्चित ज्ञानमूर्ति गार गिरवत क्रान्तने,

नमन हर हर ध्वान्तने,

नहन भारणु गंगाधारणु शरणु अक्षधर शान्तने—

आणाओ—

। अरत भूमि जय करे जगतमां धर्म प्रताप धारी—नामना

कीन्दवासी जे धरे हर्ष मन वेद शास्त्र बिस्तारी—नामना.

युगे युगे बहुवार अवतर्था हरि धर्मने काले.

વેદ વ્યાસને દત્ત, ગ્ધાતર રામકૃષ્ણ યશ ગાંગે--નામના.
 કલિયુગમાં તે ધર્મ કંઠારણ્ય પ્રગટયા શંકર સ્વામી;
 મહાત કર્યા અદ્વૈત વિરોધી જેથી જગમા જામી--નામના.
 ધર્મે જયને લક્ષ્મી શિદ્ધિ ધર્મજ લે છે તારી;
 ધર્મવંત સહુ થાય આર્ય જન શંકર! એજ અમારી -કામના

આશ્વાણ્ય કુમારો અને શંકર-૧

સકળ સૃષ્ટિના સુત્રધાર મુરેશા નમઃ શાન્તરૂપં અનુપં રમેશા
 નમઃ સચ્ચિદાનંદ આનંદઘાતા વિભુ કેટી પ્રહ્લાડનો નું વિધાતા.
 ધૃતીસાર ઝંકાર આકારધારી રહ્યો વિશ્વમાં વિશ્વશ્રી નિર્વિકારી
 નમઃ નિત્યનામં નમઃ નિત્યધામં ઘનશ્યામ નિષ્કામ તું પૂર્ણકામ.

તરુવર જલ ભૂમિ ય્યોમ વાયુ વિકાશે,
 ગિરિવર ઘન જ્યોતિ અંદ્રમા તુ પ્રકાશે,
 અશરીર હૃદિ તોયે સર્વમાં વ્યાપ સ્વામી.
 વહતિ નિગમ નેતિ પ્રહ્લ રૂપં નમામી !

શંકર-

૨

કહેજે કે શંકર તો સન્યાસી થયો.

ન્યાસી થયો અવિનાશી થયો---કહેજે કે

કહેજે ધર્મેશ્વરણ્ય કારણ સતચિત પ્રહ્લ વિલાસી.

મારું તારૂં ત્યાગી માતા! થયો અત્મ સહવાસી--ન્યાસી.

તો પણ મુજને નહીં નીરખતાં જનની રહે વિમાસી,

શાન્તિ હઈ સહુ કહેજે માતા! થજે પ્રભુ વિશ્વાસી- ન્યાસી.

મુંદરખા -

૩

અરર મૂઠ આ જુવાની મુજને કરી દીવાની
 રે ડરીલા મુવા મદને મસ્તાની નાંખી બુરફી કશાની
 છું રસીલી હું તો રસમાં ડુબેલી.
 મદથી છંટેલી મારા પ્રીયતમની ચેલી-

મુંદરખા અને બાહાદુર--૪

હો રાજરે મુજ માટે ગાડી બે ઘોડાની લાવો;
 છત્રી ચરમર મંગાવો મુજને આ તાપ તપાવે;
 કેમળ કાયા આ કરમાવે.....
 દકરાણીરે તુજ માટે ગાડી પાલખી મંગાવું;
 મમ હાથે છત્ર ધરાવું, મન ગમતાં વસ્ત્રા લાવું.
 હું તારો હુકમ ઉઠાવું.....
 હીરા મોતી નીલમ માળેક સોને મને મઢાવો,
 હું પહોરી ચાત્રુ અક્કડ સરદાર સાથે ફક્કડ.
 માનો મીઠી ના અકળાવો, એજ જોઈએ પ્રિયવર હઢાવો—

હાથો—

૫

શેઠની નોકરી કરવાને જઈએ—

શેઠ તણી વેઠ કરી રીઝવી શેઠાણી હડાપણથી દીકરા થઈએ.
 ગુસ્સામાં શેઠ કદી થપ્પડ મારે તો કોઈને જઈ નવ કહીયે—
 વીવામાં બહેલા ને આફતમાં છેલ્લા વરસીમાં મોખરે રહીયે,
 નીમકહલાલીથી નોકરી કરીને પૂરી વસુલાત લઈયે—હો શેઠ.

શંકરાચાર્ય—

૬

દર્શ પાર્મરે દીનગંધુ આજે, હૃદયે અતિશય હર્ષ રાજ —
અજન્મા અનંત શંભુ વિશ્વનિયંતા;

પુરારિ સ્મરારિ ભવભયહારી સ્વામી, સફળ જગત યશ ગાજે—
અલ્પિધારી અશરણુ શરણે લાખો પ્રણામો.....

મહેશ સ્વીકારે શિરપર ધારે પાણિ, મનવાંછિત વગ કારે--

પનીયારી—

૭

સજની જઈએ પાણી લળીલળી લટકે ચાલી,
વેણી ગુથી વસ્ત્ર સમારી મેં આંખો આંજી આળીયાળી.
લટકા કરતી કામળગારી પનઘટપગ જતી પનીયારી,
શિરપર બેડું ખાલી....સજની.
હુંતો કુમારી કોમળ કાયા તોપણ જળ ભરવાની માયા,
ગરમાતી સરિતા તટ આવું રખે છેલ કોઈ કરી લે છાયા;
ચડશે ગાલે લાલી....સજની.

સાગર પાણી સરિતા પાણી પ્રેમજ પાણી પ્રિયતમ પાણી.
એ પ્રિયતમને સંગે માણી હું પણ થઈ છું પાણી પાણી-સ.

પનીયારીઓ અને શંકરાચાર્ય—૮

સંસાર સુખ દેનારો અમૃતમય મન હરનારો,
સુખીયાં છે સૌ સંસારી સન્યાસ દુઃખ ઠરનારો—
ખાવું પીવું પટકુળ પહેરો વળી લલિત લલનાની લહેરો,
વાત હૃદયમાં ધારે ભગવાં તમે ઉતારો—સંસાર૦

દેહ ઉદ્ધારણુ ધાર્યાં લગવાં સાધુ શોભા તે ન તજવાં;
 ભોગ રોગ કરનારો સંસાર સાંપનો ભારો—સંસાર.
 ભાન ભૂલ્યા દીસો સંન્યાસી પરણ્યા વીણુ પ્રમદા સુખરાશી,
 મિથ્યા જન્મ તમારો છે પ્રમ પ્રભુને ખ્યારો;
 અમે પ્રમ તે તજી વિષયનો કર્યો પ્રમ પરિગ્રહ અભયનો,
 મોહ ક્રપ આ ખારો તજી કર્યો સફળ જન્મારો—સંસાર.
 પ્રિયા કંઈ આવો પતિ ખ્યારા થાય પુત્ર કહે પિતા અમારા;
 એ લહાવો કંઈ ન્યારો સંસાર શું ધિક્કારો,
 તો પણ જ્યારે કાયા પડશે પ્રિયા પુત્ર સહુ પગજર રડશે;
 આખર કંઈ પ્રજાળો પ્રભુ ભજી જીવ ઉદ્ધારો—સંસાર.

પનીયારીઓ—

૯

મેના પાપટ વેઠ ભણે જ્યાં બોલે મીટી વાણી;
 એ છે ઘરની એ ધાણી....
 હામ હવન જ્યાં રહેતા જારી સરસ્વતી જ્યાં છે વસનારી;
 મંડનમિશ્ર તાણું ઘર ભારી દેવો રહ્યા વખાણી-એ છે.
 કર્મકાંડનો જે અભિમાની જેના સેવકજન પણ શાની;
 જે મંડન ઘર તજી શુભાની પાંડિત ભરતા પાણી-એ છે.

સરમા—

૧૦

સફળ જીવનનો સાર મારા હૃદયના આધાર
 વિના તલસતી અપાર મને એન નહિં લગાર—
 અંતર દ્રષ્ટિના દોરે વાહ શું ખાંધી લીધું;

આ શું એ જાદુગારે અંગે ઢોળી લીધું,
 સાથી હું હારી રસવારી કઠે ઠર ધારી;
 પીતાં એ કામળગારે આ શું કામળ લીધું --

શરમા

૧૧

સાયબા, ઝૂલાવું પ્રેમ ઝૂલે, રંગીલું હૃદય ફૂલે, લીંચિયા ખાટમા
 પુખ્તો ખીછાવીને વાયુ ઢોળી પ્રાણ, અંતરને આંગણે ઝૂલાવું
 પ્રીતિના મોતી હો રાજહંસ કાળે, વેડું હું બહાણાજી વાટમાં
 માણસ વસાવીને હવે દુખાવીને, રાખું હું હેરાના હાટમાં

વીજળી અને બહાદુર—૧૨

પાતળીયા પ્યારા હું પ્રીતિ સરવરની માછલી,
 સરવરની માછલી, સાગરમાં જઈ મળી.....પાતળીયા.
 આપજ મિંધુ સ્નેહ ભરેલા, અમૃત મિંદુ ઉરમાં ડરેલાં;
 તવ જીવે આજું જળાવીશ માછલી ખીચારી....પાતળીયા.

મુંદરબા -

૧૩

પુરૂષનો શો કરવો વિશ્વાસ, નીહાળ્યા રંગરૂપના હાસ
 ઝૂરી મરતી પરગેલીને પિયુના પરધર વાસ,
 જુહો પ્રેમ ગણે છે પ્યારો નહીં સાચાની પ્યાસ;
 ધરીને એકાંની અભિલાષ....પુરૂષના.

ફોપ.

(૨૫)

અંક ૨ જો.

૧૪

અરમા—

૧૪

હીસત મનો આ નંતાર ભાસત ભૂમિ અતિ ભયકારી—
 ગુકન માન દુઃખ નિશાન ઉર અકળાય અતિઃ
 નયન ફેંકે હૃદય ઘડકે વિભુવર કર બહાર....દીસત.

અરમા અને અમરક— ૧૫

મારા માંઘા ગૂંગાર પ્રેમે વારણી પીનાર
 સ્નેહ સરિતાને ઘાટ આવો આત્માના આધાર—
 યાવનની શીતળ રત્નકુંજેથી પુષ્પો અંતરના,
 પાથરીયાં તે ભાવે ભોગવજે ભુખ્યાં આહરનાં
 એથી આ અધિકાં સન્માનો રસભોગી મધુકરનાં મારા.

અખીઓ—

૧૬

ખીલી છે આંહની આલમને આંગણે.
 રસીયો રસીલી રમે રાસ રંગમાં;
 નવલ એ નાવલીયો રસથી ભીજાય અંગમાં.
 અંગે આહલડી ઘેલડી બનેલી અનંગમાં;
 હારે મુખ મલકે ને નેહલીનાં લોચનીયાં નહાયરે—

શામે શ્રી ગિરિધરસમા વર અમરક ભુખાળ.

સરમા છે રામેશ્વરી ધરી કંઠ કરમાળ.

સજની ક્યામને રીઝાવી મહ ભર જોખનીય ઝળકાવી,

અમી વરસાવી હરિ હરખાવી.....

લેતાં શ્રમ રમ રમ્મનો ફરકે ગોલ કપોલ:

લાલે છે પ્રવેદને કંપની લોલ અગ્રોલ.

હારી હારી જ્વાલન હારી હારી રસીલે રસ લીધા ઉણામમા.

દાંત અક્ષત દેખાય નાથ શાને શરમાય:

તારી વેળી વીખરાણી કંઈક કાયા કરમાણી,

હાર પામી છે શાણી જાણી જાણી જંગમા- ખીલી છે

સરમા અને સખીઓ—૧૭

રે રસીલા છેલ મારો પાલવડો ચાળાશે રાજ, છોડી દો.

વઢુટી વેળી મોંઘા પુખ્તો વીખરાશે રાજ....છોડી દો.

હાર નહિં હઠવાદથી બહાર કરે રમરાજ

લોચન શર છોડી સખી ઘાયલ કર શિરતાજ

લોચન શર ખટયાં સખી હદ નહું કંઈ થાય

બહાવરી થઈ હારી હવે હૃદય ધડક ધડકાય—

ચારંગનાનાં વેશમાં આકાણુ કુમારો—૧૮

મધુકર પુખ્તના પ્રેમી ભૂલ્યો શું ભાન પુખ્તમાં,

અરે આ શું તને લાગ્યું સુધારસ તાન પુખ્તમાં—

હતો ઉપવન નિવાસી તું વતિ ચંસાર ન્યાસી તું,
 બુદ્ધો શું ભાન માયામાં થયો શું વિષય વાસી તું--
 અંચે ચંદા ખીલેલી તે ઘડીભરમાં દુખી જાશે,
 ઉદય ભાનુ તંબૂ થાતાં કુમુદ આ સર્વ ખીડાશે--
 પુરાણે તું મુંઝાશે તું વિષય પકે પડી જાશે,
 અધુરું કામ તો રહેશે પછી તું પૂર્ણ પસ્તાશે -
 નીહાળી આત્મ મૂર્તિને ખરી કાયા ઉગારી લે,
 કરી ગુંબાર આત્માનો મકાન આ વિશ્વ તારી લે--

શંકરાચાર્ય—

૧૯

જ્યાં જીવ શિવ ત્યાં થાતીરે માયા બિચારી
 રહી દર અતિ અથડાતીરે માયા બિચારી.
 જે જોખન ધનમાં દુલે, જે કામ ક્રોધમાં ભૂલે,
 ત્યાં એ ફરતી રહી કૂલેરે માયા બિચારી.
 ભલા ભલાને ભૂલાવનારી, મોહજાળ ભારી રચનારી,
 પણ પ્રહરણનીથી હારીરે માયા બિચારી.

બહાદુરસિંહ—

૨૦

મિત્ર મોજ મનમાની કરીયે મજેદાર;
 ફરીથી આવો માનવીનો જન્મ ન મળનાર--
 સૂટો લાલ પ્યાલા ભરી વારૂણીની ખડાર;
 મોહિની કોઈ સંગે ધરી કરીયે રસવિહાર-
 હોસ્તો કરવું હેવું ને ઉડાવો કલહાર;
 આનંદથી રહેવું દુનિયાથી બેદરકાર--

શંકરાચાર્ય—

૨૧

જે જન જનની વિસરતા,

જ્ઞાતા, કૃતઘ્ની થઈ તે ખ્યાતિ સંહરતા—

જે નવ માસ ઉદરમહીં રાખે, ગાદી કદ સુખ આપે:

તે ઉપકાર ભૂલે જનદ્રોહી, કુખે આપ ભર પાપે

આખું વચન મમ માત સતીને, સત્વર તેજ નીલાવી:

આવ્યો સમય, અવસાન સુધાડ, મોક્ષ ધામ દર્શાવી—

ચીજળી—

૨૨

લગની રસીકની લાગી, દીવમાં કટારી વાગી—

દર્શન સુધાતા ખ્યાલા પાઈ ગયાજ બડાલા:

મસ્તાન થઈ હું તેથી તેનીજ જ્યોતી જળી

તે જ્યોત અંગોઅંગે જાળી રહી અનંગે:

નિશ્વાસ તેથી ઊના નીકળી રહ્યા અભાગી—

તે શ્વાસ રક્ત તાવે થડીએ ન એને આવે:

દીલદાર વાટ જોતી રસીયા તણી હું રાગી—

મુંદરખા—

૨૩

અપજા શાને તું અકળાતી મારા ધન જોખનની લડાણ,

ધન જોખનની લડાણ સજની રનેહ રત્નની આણ,

આપ વિના હું છું દીવાની આપ શરીરના પ્રાણ,

ભેદુ હોય તે ભેદજ જાણે અવરને શું ઓળખાણ—

૩૫.

અંક ત્રીજો.

શંકરાચાર્ય અને શિષ્યો—૨૪

બ્રહ્મને બજ ભાવથી તને તારશે તત્ત્વેવ
મમતા છોડ તુંરે જીવડા બ્રહ્મને બજ ભાવથી—
આવે ગ્રીષ્મ વસંત ફરી ફરી ઠાળ કર કીડા કરે,
જાય એળે જીવડી તે નવ સૂઝે પગવાર—મમતા.
શત્રુ ખટ આધીન કંદ્રીય બુદ્ધિ મન અધાય છે,
(તે) છોડશે પરિબ્રહ્મ તું રમર ઘડીભર કીરતાર—મમતા.

મુંદર—

૨૫

કાન કુંવરકી છબ હૃદય અટકી—
નગર બીચ નિડર બન કર સોં
અપટ માર પટક દીની મટકી—
હે બ્રજ અંદ્ર સુકુન્દ નન્દસુત
લાગી લગન તોરે અનવટકી—
મંચ ચેરી હું તુમરે ચરનકી
તુમ જાનત ગિરિધર ઘટઘટકી—

બહાદુર-મુંદર-વીજળી અને ડાહ્યો—૨૬

સંસાર સ્ત્રીથી સુધરે, એ નક્કી જાણો ભાઈ,
નર પંથે નારી વિચરે, છે બેની જીવન સગાઈ

(૩૦)

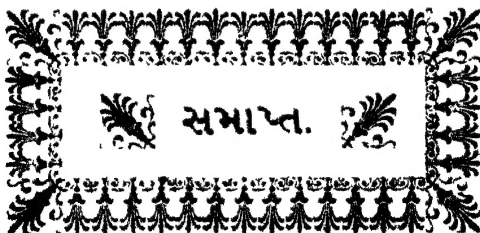
ભવ સિંધુ ભવ્ય ભારી, તેમાં છે નાવ નારી,
તરીયે તમ હાથ ધારિ, ધર્મ તે લે ઉતારી -

શંકરાચાર્ય—

૨૭

આખંડ અર્થાવર્તમાં રહે અદ્વૈત વિચાર
થશે મનાતન ધર્મથી ભારતનો જયઠાર
જગતમા ધર્મ ત્યાં જય છે મુનીતિવંત નિર્ભય છે -
વસે જ્યાં સંપ ત્યાં પ્રિદ્ધિ, નહીં સત્કીર્તિનો લય છે,
ભજે જે પ્રભુ વિદ્યાને ત્રિલોકે તેજ અશ્રય છે-

શાન્તિ ! શાન્તિ ! ! શાન્તિ ! ! !

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજનો સુકામ જ્યાં હોય ન્યાયી રોકડી કરીમતે મળશે. વીં ૧૧૦ થી મોકલવામા આવશે નહીં

૧ દાનવી માયા નાટકના ગાયનો	૦-૪ ૦
૨ સૂર્યકાન્ત	૦-૪-૦
૩ ખોડાણો	૦-૪ ૦
૪ સુધા ગંદિકા	૦-૪ ૦
૫ પ્રેમ સંહાર	૦ ૪-૦
૬ પાવાગઢનો પ્રલય	૦ ૪-૦
૭ શંકરાચાર્ય	૦-૪-૦
૮ શકુંતલા	૦ ૪-૦
૯ વીર કુણ્ડલ	૦-૪-૦
૧૦ કુસુમચંદ	૦ ૪-૦

શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.